

Skutečný příběh ženy,
která raději čelila smrti,
než aby zapřela
svou víru

Mariam Ibrahimová

ve spolupráci s Eugenem Bachem

V OKOVECH

Mariam Ibrahímová
ve spolupráci s Eugenem Bachem

V okovech

Mariam Ibrahímová

ve spolupráci s Eugenem Bachem

V OKOVECH

**Dramatický příběh vítězství jedné ženy
nad pronásledováním,
fyzickým zneužíváním a trestem smrti**

Nakladatelství KMS

Praha 2025

Přeloženo z anglického originálu

Shackled

© 2022 by Mariam Ibraheem

Whitaker House, 1030 Hunt Valley Circle, New Kensington, PA 15068, USA

All rights reserved.

Vydalo © Nakladatelství KMS, s. r. o.

Primátorská 41, 180 00 Praha 8,

nakladatelstvi@kmspraha.cz

První vydání – 2025

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být bez písemného svolení vydavatele reprodukována nebo šířena v žádné podobě elektronické ani mechanické, včetně fotokopii, nahrávek či zařízení do informačních sítí nebo vyhledávacích systémů.

Biblické citace jsou převzaty z Českého studijního překladu,

Nakladatelství KMS, s. r. o., 2009.

ISBN 978-80-7664-079-5 – tištěná verze

ISBN 978-80-7664-080-1 – PDF verze

Ohlasy na knihu *V okovech* Mariam Ibrahímové

Mariam Ibrahímová zůstala i uprostřed nepředstavitelných těžkostí neochvějným svědkem Ježíše Krista. Sám jsem v Súdánu byl a velmi dobře znám síly, kterým musela čelit. Kniha *V okovech* je silným svědectvím ženy, která odmítla zapřít Ježíšovo jméno. Jak bychom se asi v podobné situaci zachovali my?

– *Frank Wolf*

bývalý poslanec za stát Virginie (USA)

Strhující. Provokativní. Úžasný příběh o nasazení a odhodlání jedné ženy ctít Ježíše celým svým životem, a to i ve chvílích, kdy hrozilo, že o něj přijde. Nedočkavě jsem otáčela jednu stránku za druhou, abych zjistila, jak to bylo dál, a zároveň obdivovala silný a úžasný příběh o věrnosti. Tuto knihu by si měl přečíst každý křesťan, který bere vážně Ježíšův příkaz, abychom denně nesli svůj kříž a následovali jej.

– *Mary DeMuth*

autorka knihy *Thin Places: Vzpomínky*

Neuvěřitelné. Poučné. Inspirativní. Tato tři slova dobře shrnují skutečný příběh jedné ženy, která musela na své cestě za svobodou překonat náboženské pronásledování, mizogynii a další bezvýchodné situace. Tuto knihu si zkrátka musíte přečíst!

– *Dr. Ben Young*

autor knih *Survive the Day*, *Room for Doubt* a *Why Mike's not a Christian* a pastor baptistického sboru v Houstonu, v Texasu

Úžasný příběh Mariam Ibrahimové je svědectvím o nekompromisní víře v Ježíše a o Boží věrnosti. Považuji to za velmi důležité, že se o něm svět dozvídá. Když mnozí z nás na jaře roku 2014 demonstrovali před Bílým domem s cílem přimět americkou vládu, aby Mariam pomohla, nedokázali jsme si ani představit, jak nečekaně nakonec Bůh Mariam vysvobodí a použije si ji pro svoji slávu.

– *Faith J. H. McDonnell*

ředitelka společnosti Advocacy, Katartismos Global (kgiglobal.org), spoluautorka knihy *Girl Soldier: A story of Hope for Northern Uganda's Children*

S Mariam Ibrahimovou jsem se setkala jen několik týdnů po jejím propuštění z cely smrti v temném súdanském vězení. Zrovna držela v náruči svou maličkou Maju a usmívala se. První, co mi řekla, bylo: „Bůh je za všech okolností dobrý.“ Z jejích krásných hnědých očí vyzařovala síla a odhodlání překonat všechny překážky.

Mariam se narodila v uprchlickém táboře v Súdánu. Její teprve náctiletá matka čelila obrovské bídě, domácímu násilí a důsledkům islámského práva šaría. Také Mariam, podobně jako její statečná matka, zažila mnoho bezvýchodných situací, mezi jinými i ztrátu mladší sestry, tragickou smrt matky a odsouzení k trestu smrti za svou křesťanskou víru. Právě tato víra jí pomohla se nad těžké životní okolnosti vždy povznést. Nenechala se zastrašit a zvěstovala svou víru i vězeňské ostraze, soudcům a dalším, kteří jí usilovali o život.

Knihy *V okovech* vám pomůže nalézt víru a odhodlání i v situacích, které se mohou zdát bezvýchodné. Životní příběh Mariam a naše přátelství navždy změnily můj život a pomohly mi najít trvalou důvěru v Boha. Jsem si jista, že její příběh změní i vás.

– *Naghmeah Panahiová*

výkonná ředitelka nadace Tahrir Alnisa Foundation

Upozornění pro čtenáře

Kniha popisuje fyzické zneužívání a násilí, kterému přímo čelila její autorka i další osoby. Některé tyto scény mohou být pro čtenáře znepokojivé. Doporučujeme se na čtení knihy emočně připravit, zejména pokud jste sami některou formu zneužívání v minulosti zažili. Zvažte zejména četbu 8. kapitoly s názvem „Krvavá párty“, kde se detailně líčí průběh ženské obřízky, a 47. kapitoly s názvem „Porod v okovech“, kde autorka popisuje fyzické násilí, jež zažila. Pokud si myslíte, že by pro vás mohly být tyto pasáže traumatizující, zvažte, zda je nepřeskočit.

– vydavatel

Věnováno mé matce Zahře,
sestře Bahiji, mým dětem Martinovi a Maje
a mému mentoru Chrisovi

Obsah

Úvod	13
1. Zrozena v uprchlickém táboře	16
2. Manželství z rozumu	22
3. Sňatek s vrahem	28
4. Semínka lásky a nenávisti	33
5. Každodenní bestie	40
6. Svázaná a s roubíkem v puse	46
7. Bez otce	52
8. Krvavá hostina	58
9. Život v Basundě	67
10. Nové město, nový život	72
11. Den modlitby	78
12. Konec studia	84
13. Zaplatit džizju	90
14. Vyhazov ze školy	96
15. V učení	103
16. Katolická škola Comboni	108
17. Dva radikální tábory	114
18. Univerzita v Chartúmu	120
19. Falešná medicína	126
20. Zaskočena láskou	132
21. Zdrcující zármutek	137
22. Moje vlastní rodina	144
23. Podnikatelka	150
24. Cizí hlas	156
25. Nevydařený únos	163
26. Obviněna z cizoložství	170

27. Jediná možná volba	177
28. Bez pomoci americké ambasády	181
29. Vánoční překvapení	186
30. Vánoce ve vězení	190
31. Služba za mřížemi	195
32. Ženská věznice	200
33. Zasvěcení	207
34. Drama v soudní síni	211
35. Diskriminace a zastrašování	217
36. Propašování Bible	223
37. Exorcista	229
38. Stateční noví advokáti	235
39. Podnikatelkou ve vězení	240
40. Mrtvý svědek	246
41. Duchovní zápas v kleci	252
42. Údolí stínu smrti	260
43. Odsouzena k smrti	264
44. Zběsilá jízda	269
45. Cela smrti	273
46. Pouta jsou zlomena!	278
47. Porod v okovech	282
48. Den, kdy jsem zemřela	287
49. Zpět v cele smrti	292
50. Konečně volná	297
51. Zrada	303
52. Tajný výslech	313
53. Znovu ve vězení	318
54. Špioni na americké ambasádě?	323
55. Pomoc zdaleka	329
56. Odlet za svobodou	335
57. Budoucnost a naděje	341
58. O sedm let později	348
 O autorech	 354

Úvod

Při příchodu soudce se jednací síní rozeznělo několik spontánních výkřiků „Alláhu akbar“. Soudce přítomné vyzval, aby se utišili, a sám se usadil do čela.

Než se dostal ke krátkému shrnutí skutkové podstaty případu, přečetl pasáž z Koránu. „Podle našeho práva, podle práva šaría, je obžalovaná muslimkou.“ Poté se otočil ke mně: „Naposledy se vás ptám a chci slyšet pouze jednu odpověď: Přijmete šahádu (*islámské vyznání víry, po jehož vyslovení se člověk stává muslimem – pozn. red.*), nebo se budete i nadále nazývat křesťankou?“

Ačkoliv jsou jednací síně nejvyššího soudu ve třetím patře na rozdíl od ostatních místností v budově klimatizované a pohodlné, všimla jsem si, jak soudci z čela stékají krůpěje potu. Celý se třásl.

„Slečno Abrar,“ oslovil mě jménem, které nebylo mé, „postavte se, prosím.“

Stoupala jsem si a podívala jsem se mu do očí.

„Zeptám se vás naposledy: Jste muslimka, nebo křesťanka?“

Celé mé tělo se napjalo. S bradou vztyčenou vzhůru jsem hrdě prohlásila: „Jmenuji se Mariam. Jsem křesťanka a byla jsem jí po celý svůj život.“ Svá slova jsem vyřkla jasně a odvázně tak, aby je každý dobře slyšel.

Soudce se zhroutil do svého křesla, jako by dostal ránu do hrudi. Když se vzpamatoval, naklonil se dopředu a promluvil: „Tak tedy dobře.“

Teď už mou odpověď znal. Sálém se znovu vneslo několik výkřiků „Alláhu akbar“ a soudce přítomné opět vyzval, aby se utišili.

Když výkřiky utichly, rozhostilo se v síni hrobové ticho. Na nikoho jsem se nedívala a předpokládala jsem, že ani na mě se nikdo nedívá. Všichni nehybně čekali na soudcův verdikt. Ať už budou jeho následující slova jakákoliv, rozhodnou o mém osudu.

„Odsuzuji vás ke stu ranám bičem a k smrti oběšením,“ prohlásil.

A to bylo vše. Můj rozsudek smrti obsahoval konkrétní datum i zdůvodnění.

Jmenuji se Mariam Ibrahímová a jsem křesťankou pocházející z islámského státu Súdán. Před několika lety jsem ze své rodné země uprchla a teď jsem se konečně rozhodla podělit se o svůj příběh.

Za jméno Ježíše Krista se nestydím. Jen proto, že jsem ho odmítla zapřít, mě zatkli, soudili, bičovali, kopali, bili, zesměšňovali, věznili a odsoudili k trestu smrti oběšením a následně donutili žít v cizí zemi jako uprchlík. Ale pouze skrze Ježíšovo jméno lze získat věčný život a jen díky milosti jeho svatého jména jsem dnes naživu, abych mohla vyprávět o svých zkušenostech.

Znovu prožívat příběhy vylíčené na následujících stránkách nebylo vůbec jednoduché. V modlitbách jsem volala k Pánu, aby mi pomohl najít sílu vyprávět o lásce, smrti, radosti, ztrátě, vítězství a bolesti, které jsem zanechala ve své milované zemi Súdánu.

Některé události, které v této knize popisuji, se mi psaly velmi těžce, ale uvědomuji si, že právě tyto příběhy potřebuje svět slyšet, aby se dozvěděl, jak vypadá skutečný život v Sú-

dánu a jaká je pravá tvář práva šaría. Kromě toho jsou tyto příběhy svědectvím o neochvějně Boží dobrotě. Modlím se, aby hrůzné praktiky, které jsem zažila na vlastní kůži, probíraly církve ve světě a poukázaly na potřeby lidí v Súdánu. Následující kapitoly ale zároveň zachycují osobní svědectví o Boží slávě a doufám, že budou povzbuzením pro ostatní věřící po celém světě, kteří také zažili pronásledování kvůli své víře v našeho Pána.

Kvůli ochraně soukromí určitých osob z mé minulosti jsem některé události, jména, místa a časové děje pozměnila. Ve snaze o stručnost jsem se také rozhodla některé detaily vynechat a jiné události spojit. Své vzpomínky jsem se snažila zachytit co nejvěrněji tak, jak si je pamatuji. Ačkoliv bylo mou snahou uvádět data a časové souslednosti co nejpřesněji, je možné, že některé události si vybavuji trochu jinak, než jak si je pamatují jiní. Tyto odchylky přičítám dynamickým situacím a rychle se měnícímu prostředí.

Přináším svůj příběh jako živé svědectví na oslavu Boha, svého Vykupitele. Jen on je hoden chvály.

Zrozena v uprchlickém táboře

Narodila jsem se 3. listopadu 1987 v uprchlickém táboře v severovýchodní části Súdánu. Mými rodiči byli sirotek a hledaný vrah. Možná vám okolnosti mého příchodu na svět připadají dost neobvyklé, ale věřte nebo ne, můj další život byl ještě neobvyklejší.

Uprchlický tábor Twawa bylo drsné místo pro život. Divoké a nepředvídatelné, s nespočtem pravidel i těch, kdo tato pravidla porušovali. Podle toho, co jsem tu zažila, mi nepřipadá správné nazývat jej tábořem, protože pod slovem tábor si člověk představí dočasný příbytek. Pro některé z obyvatel tábora, kteří zde byli jen na přechodnou dobu, možná dočasný byl. Ale pro ostatní, včetně mojí rodiny, se stal dlouhodobým domovem. Nestrávila jsem tu celé své dětství jen já, ale i má matka.

Twawa mě naučila všechno, co jsem potřebovala vědět o světě. Nebyla to žádná malebná africká vesnička, kterou znáte z obálek časopisu National Geographic, kde člověk žije v harmonii s přírodou. Naopak tábor dokonale vyobrazoval realitu, kterou jsem mohla od života v Súdánu očekávat. Tohle místo bylo ošklivé, nehygienické, stísněné, prolezlé nemocemi a vzhledem k muslimské nenávisti vůči křesťanům a Etiopanům také nebezpečné. Připadalo mi cizí a zároveň

známé. Barvitě vzpomínky spjaté s tímto místem tančící v mé mysli mě po celý život okouzlovaly i pronásledovaly. Byla jsem jako poutník, který tudy pomalu procházel. Twawa ve mně žila ještě dlouho poté, co jsem ji fyzicky opustila.

„Mami, kdy odsud odejdeme?“ ptávala jsem se čas od času své matky. Tato otázka neměla být prosbou, abychom odešli, nýbrž prostým vyjádřením zvědavosti, protože všichni lidé, které jsme znali, se postupně z tábora přesunuli někam jinam. Počet lidí, kteří tábor opouštěli, byl větší než počet příchozích. Jen výjimečně jsem se od své matky Zahry dočkala odpovědi.

Byla to tichá, statná žena, která málokdy pronesla více slov, než bylo nutné. Ačkoliv toho mnoho nenamluvila, hluboko v nitru jí zuřila bouře, která měla přehlušit bolest, odmítnutí i domácí násilí – temná tajemství, o kterých, jak si myslela, nikdo nevěděl.

My jsme o nich ale věděli. Všichni to věděli. Twawa byla malá vesnice a neměla žádná tajemství.

Matka žila v táboře od svých deseti let. Zнала tábor stejně dobře, jako on znal ji. Twawa se stala jejím domovem od chvíle, kdy utekla z Etiopie před smrtícím hladomorem, který ještě umocnila válka a nástup komunismu.

Má matka mi toho o příčině smrti mých prarodičů ani o důvodech, které ji přivedly na tak zoufalé místo, jako je Twawa, nikdy moc nevyprávěla. Bylo to pro ni příliš traumatické. Z toho, co jsem pochopila, ztratila orientaci a částečně i sluch po výbuchu bomby, který jí zničil domov. Její rodiče přišli o život a ona sama unikla smrti o vlasek. Se svou dvanáctiletou sestrou Medínou a menší karavanou uprchlíků putovali pouští, dokud nepřekročili východní hranici Súdánu, kde hledali bezpečí. Byly jedny z takzvaných ztracených etiopských dívek.

Obě osiřelé dívky musely nalézt způsob, jak přežít. Má matka si uměla poradit a našla způsoby, jak strastiplné útrapy

přežít. Kromě své sestry neměla jinou rodinu ani majetek, ale povedlo se jí pro obě nalézt dočasné útočiště v malém uprchlickém táboře financovaném Organizací spojených národů. Neměla v plánu zde zůstat příliš dlouho. Stejně jako ostatní uprchlíci si představovala, že se jednou vrátí do Etiopie, ale z dnů se staly týdny, z týdnů měsíce a roky, až se v uprchlickém táboře Twawa začala rodit nová generace obyvatel, včetně mě. Během mého dospívání trvala matka na tom, že mi předá své znalosti ohledně toho, jak přežít.

Jejím rodným jazykem byla amharština, což je etiopský úřední jazyk příbuzný s hebrejštinou. Záhy po příchodu do Súdánu si uvědomila, že pokud se chce dobře orientovat v novém prostředí, bude se muset naučit arabštinu. Ta patří, stejně jako hebrejšтина a amharština, mezi afroasijské jazyky ze semitské rodiny. Mnoho etiopských uprchlíků, kteří přišli do Súdánu, bylo považováno za Židy s kořeny sahajícími až do dob krále Šalamouna a královny ze Sáby.

Říkalo se jim *Falašové*, což znamená „cizinci“ nebo „uprchlíci“. Ukázalo se, že toto hanlivé označení je až trapně výstižné.

Krátce po jejich příchodu do uprchlického tábora v Súdánu bylo zhruba 8000 Falašů letecky přepraveno do Izraele. Tato událost známá jako Operace Mojžíš se stala největší utajenou operací svého druhu. Když se Súdánci dozvěděli, že Izrael pomohl propašovat tisíce Etiopanů do bezpečí, byli vzteky bez sebe. Raději by viděli, jak Etiopané umírají v súdánské poušti, než aby se usadili v Izraeli. Podobnou zlobu a nenávist jsem měla jednoho dne zakusit i na sobě.

Po evakuaci Židů zbylo v zemi mnohem méně Etiopanů, které by mohli Súdánci nenávidět. I my jsme patřili mezi Falaše, ale neměli jsme domov jako Izrael, který by nás tajně odvezl do bezpečí. Nepatřili jsme mezi Falaše židovské, nýbrž křesťanské. Súdánští muslimové nenáviděli etiopské křesťany úplně stejně jako židy. Mnoho kmenů v severo-

východním Súdánu bylo příbuzných s muslimskými eritrejskými uprchlíky, ale s Etiopany žádné podobné vazby neměli.

„*Hadim!*“ křičeli dozorci v uprchlickém táboře na Etiopany. Matka zprvu netušila, co to znamená, ale brzy zjistila, že jde o výraz pro „otroka“, a záhy pochopila, co si o ní Súdánci myslí. Muslimové byli přesvědčeni, že Etiopané se hodí pouze na otrockou práci. V jejich očích jsme všichni byli hadim.

Ačkoliv uprchlický tábor i zásoby byly financovány z prostředků OSN, správu nad ním vykonávali Súdánci. Jednali při tom tak, jako kdyby vše platili až do posledního halíře z vlastních kapes. Za svou domnělou péči očekávali náležitou úctu.

Maminka narážela na odpor na každém rohu, ale nenechala se tím zastavit. Věděla, jakou hodnotu má vzdělání. Jakmile se jí otevřely dveře v malé škole v Twawě, neváhala. Pilně se učila arabštinu. Věděla, že bez ní se v Súdánu neobejde. Za žádnou cenu se nechtěla stát obětí. „Vzdělání ti může změnit život,“ říkávala mi, když jsem byla malá. „Chod' do školy a nikomu nedovol, aby ti v tom bránil.“

Pokud jste neuměli plynne arabsky, bylo těžké nepřipadat si v uprchlickém táboře jako oběť. Jazyk (spolu s náboženským přesvědčením) symbolizoval kastovní systém v Súdánu. Na vrcholku „potravního řetězce“ stáli Arabové, hned pod nimi byli Afričané, kteří mluvili plynou arabštinou. Cizinci schopní domluvit se lámanou arabštinou patřili do další kategorie. Křesťané a židé spadali do té nejnižší kasty. Všechny kasty se řídily právem šaría.

Dokud jsem žila v táboře, nedocházelo mi, jak moc právo šaría formuje a řídí můj i matčin život. I když nebylo součástí naší víry, zcela převzalo kontrolu nad našimi životy. Šaría od nás nevyžadovala víru, nýbrž poslušnost. I když jsem pořádně netušila, co všechno obnáší, věděla jsem, že

existuje. Přestože jsem mu nerozuměla, musela jsem ho, podobně jako moje matka přede mnou, denně studovat a jednoho dne jsem měla být i se svými dětmi podle tohoto práva souzena.

I přes tyto represivní zákony se mi dařilo ve změti hranatých stanů, okrouhlých chatrčí a čtvercových rákosových *rakub* – což byly malé přístřešky před stanem nebo chýše, které poskytovaly ochranu před sluncem – žít v relativní svobodě a užívat si, v rámci možností, spolu s přáteli života. To, že se matce podařilo poskytnout mi uprostřed této bezvýchodné situace poměrně stabilní zázemí, považovala za svůj obrovský úspěch, na který byla patřičně hrdá. I kdyby se jí v životě už nic jiného nepodařilo, věděla, že alespoň dokázala poskytnout svým dětem lepší život, než měla ona sama.

Za svůj život jsem se setkala s mnoha ženami, ale žádná z nich nebyla tak obdivuhodná jako moje matka. I když ji vojáci připravili o rodinu, rodnou vesnici i domov, nedokázali zlomit jejího ducha. Do Súdánu sice přišla jako sirotek, ale dokázala vytvořit rodinu pro své děti. Na rozdíl od jiných dívek neměla možnost učit se kuchařským dovednostem od své matky, přesto se stala nejznámější kuchařkou ve východním Súdánu. Ačkoliv byla okradena o možnost převzít obchodní dovednosti od svého otce, jejího obchodního ducha to nezničilo a nezabránilo jí to založit svůj vlastní podnik. Na rozdíl od ostatních neměla výhodu v podobě znalosti arabštiny, ale ani to ji nezastavilo. Po nocích se pilně učila, aby mohla konkurovat ostatním na tržnici a aby arabštinu mohla předat svým dětem.

Starala se o nás s obrovskou houževnatostí. To, že jsem ji mohla při její neúnavné práci pozorovat, mě naučilo mnohem víc než to, co mi kdy předala slovně.

Avšak i přes všechny dobré životní lekce, které mi matka předala, měla přece jen jednu slabinu. Náš domov v Twawě

ukrýval temné tajemství, o kterém všichni obyvatelé tábora věděli, ale téměř nikdo o něm nemluvil. Život mé matky – a spolu s ním život celé naší rodiny – byl v nebezpečí, protože se rozhodla uzavřít smlouvu s nepřítelem. Myslela si, že vymění lásku za bezpečí, ale nakonec nezískala ani jedno. Její srdce bylo přepásané časovanou bombou, které jsem láskyplně říkala „otče“.

Manželství z rozumu

Náš uprchlický tábor ležel ukrytý ve stínu hor, které město Al-Kadarif obklopovaly ze tří stran. Legenda praví, že slovo *kadarif* je odvozeno od arabské fráze, která znamená „ten, kdo skončil s prodejem nebo nákupem, nechť odejde“. V minulosti tudy procházeli arabští nomádi, kteří na místních trzích obchodovali s původními obyvateli Súdánu. Vždy když se den blížil ke konci, někdo z místních zvolal „kadarif!“, a tím všechny upozornil, že se bude tržiště zavírat.

V noci, když měsíc vykoukl nad hřebeny hor, působil tábor téměř mysticky. Mezi nejlepší období v roce patřilo v našem uprchlickém táboře období dešťů, které trvalo od května do září. Vzpomínám na dobu, kdy mi bylo asi šest let a já jsem se během těch pár měsíců cítila volná jako pták. Mraky s vodou poskytovaly tolik potřebnou úlevu od spalujícího slunce. Deštěm prosycený vánek, který do tábora sestupoval z horských hřebenů, mě chladil na kůži. Po večerech jsem si s kamarády hrála za měsíčního svitu tak dlouho, než se z věčně rozpálené půdy vypařily poslední zbytky horka.

Moje matka byla příliš chudá na to, aby nám kupovala hračky, to ale neznamená, že jsme žádné neměli. Bláto nám poskytovalo nekonečné hodiny zábavy. Když jsem potřebovala panenku, jednoduše jsem si ji z mokrého jílu vytvořila.

Když jsem chtěla domeček pro panenky, mohla jsem si ho také snadno vyrobit. Staré prázdné plechovky posloužily jako nádobí do mojí kuchyňky. Každá louže se rázem proměnila v bazének, do kterého jsme s nadšením skákali.

„Hele, udělala jsem krávu!“ vykřikovala jsem nadšeně a chlubila se svým novým blátivým výtvozem. Na ruce se mi lepily hrudky červeného jílu, které se nakonec se šplouchnutím rozprskly v kaluži pode mnou. Všichni kamarádi moje blátivé postavičky obdivovali.

Rádi jsme si hrávali až do pozdních večerních hodin. Během těchto magických chvil jsem se obklopovala smyšleným světem, který mi pomáhal uniknout z reality domova.

Doma na mě totiž čekal úplně jiný svět, ze kterého jsem tak snadno uniknout nemohla. Téměř každý den se náš rodinný stan měnil v klec plnou vzteku a násilí. Matka a otec se spolu pořád hádali. Pořád.

Můj otec byl statný muž, který převyšoval téměř všechny obyvatele vesnice. Jeho hněv byl neukojitelný a nebylo radno si s ním zahrávat. Kdykoliv začal vyvádět, všichni se mu raději klidili z cesty. Bez něho by byl život v táboře snesitelnější, ale všichni ho tolerovali, neboť zde plnil nezastupitelnou roli.

Můj otec vlastnil nákladní vůz, ve kterém převážel lidi i zboží. V mnoha ohledech fungoval pro obyvatele vesnice jako taxikář. Ne každý byl ochotný takovou práci dělat. Vozil Etiopany spolu s jejich výrobky na trh do města a zpět. Bez jeho služeb by o tento svůj malý výdělek okamžitě přišli. Mnozí lidé si mého otce vážili, protože byl spolehlivým řidičem, a tak se rozhodli jeho zlostnou povahu přehlížet.

Poprvé se moji rodiče viděli, když matka otci platila za dopravu na trh. Byla velmi krásná, a tak se do ní můj otec zamiloval na první pohled.

Etiopské ženy jsou známé pro svou přirozenou krásu. Pyšní se nepopíratelně nápadnou královskou postavou.

Jejich hustě kudrnaté vlasy, jemně vykrojená brada, vysoko postavené lícní kosti, protáhlý nos a velké oválné oči se snoubí v přitažlivé symetrii. Pro svou dokonalou mandlovou pleť jsou obdivovány nejen po celé Africe, ale i ve světě. Jen málokteré ženě se s pomocí make-upu nebo krémů podaří docílit tak zářivé pleti, jakou mají Etiopanky.

Etiopské ženy jsou také známé pro svá vřelá srdce a nakažlivou ženskost. Na rozdíl od muslimských obyvatelek Súdánu nemusejí tyto své opěvované rysy skrývat pod náboženským závojem.

Můj otec se do matky bláznivě zamiloval. Nebyl to první cizinec, který si vyhlédl Etiopanku. Děje se to už celá tisíciletí. Šalamounova Píseň písní ve Starém zákoně je věnována etiopské ženě. Mojžíš, který byl vychován na faraonově dvoře v Egyptě jako jeho syn, si nevybral za nevěstu Egypťanku, nýbrž krásnou Etiopanku (viz 4M 12,1).

Kdykoliv se pak matka znovu chystala na trh, otec trval na tom, že ji tam odveze. Zanedlouho ji požádal o ruku. Když váhala, požádal ji znovu. „Ne“ pro něho nebyla odpověď.

Matka měla k takovému sňatku několik pochopitelných výhrad. Jednou z nich byl její věk. Bylo jí pouhých šestnáct let, zatímco mému otci bylo okolo padesáti. Nikdo to nevěděl přesně, ale bylo zjevné, že je mezi nimi obrovský věkový rozdíl. Matka věděla, že v Súdánu není až tak neobvyklé, aby si starší muž vzal teprve náctiletou dívku. Podle islámského učení, kterým se řídí súdánské zákony, si prorok Mohamed vzal svou oblíbenou manželku Ajšu, když mu bylo zhruba tolik, co mému otci, když se s matkou seznámil. Ajše bylo v té době pouze šest let a k „dovršení“ manželství došlo, když jí bylo pouhých devět. A protože si Mohamed Ajši vážil, žije její jméno dodnes a i dnes patří v Súdánu k oblíbeným dívčím jménům.

Moje matka rovněž věděla, že otec už je ženatý a má jinou rodinu. I když jeho manželka a děti žily na opačné straně

Súdánu a existovala jen mizivá šance, že se naše cesty někdy zkříží, matka se této možnosti obávala. Později jsem zjistila, že její obavy nebyly liché.

Ačkoliv v Etiopii, odkud matka pocházela, bylo mnohoženství již právně zrušeno, v Súdánu bylo legální a zároveň velmi běžnou praxí. Súdanci následují učení proroka Mohameda, který měl třináct manželek, mnoho konkubín a řadu otrokyň. Můj otec byl muslim a má matka se nakonec smířila s tím, že teď žije v muslimské zemi.

Jelikož byla matka uprchlík, navíc bez dokladů, představovala pro muže na trhu i pro strážce v táboře snadnou kořist. Neměla otce, který by na ni dohlížel, ani rodinu, jež by chránila její čest. Kdykoliv procházela táborem, musela si dávat velký pozor, aby se nikdy neocitla sama mimo zraky ostatních.

Ženská krása fungovala v táboře jako platidlo. Pokud některý z Etiopanů potřeboval lékařskou pomoc na klinice, byl často odmítnut, ale pokud si pro lékařskou péči přišla atraktivní mladá dívka, většinou se jí okamžitě dostalo pomoci. Obyvatelé tábora, kteří potřebovali vyřídit doklady nebo si zajistit dopravu, museli často čekat dlouhé hodiny, ale pokud se objevila nezadaná atraktivní dívka, mohla v klidu předběhnout celou frontu a získat, co potřebovala. Není proto divu, že v táboře začal fungovat systém, kdy rodiny těmto atraktivním ženám a dívkám platily menší částky za to, aby je při vyřizování běžných záležitostí doprovázely, protože věděly, že už jen jejich přítomnost jim ušetří spoustu času.

Také moje matka mohla svou krásu využívat tímto způsobem, ale otec jí nabízel něco jiného – bezpečí. Pokud by jeho nabídku ke sňatku přijala, byla by před strážemi v táboře jako manželka muslima chráněna. Pod jeho ochrannými křídly by našla útočiště.

Největší výzvu však pro ni představovala otcova islámská víra. Matka patřila mezi etiopské ortodoxní křesťany. Díky

své víře dokázala překonat tragickou ztrátu rodičů. S pomocí modlitby se jí a její sestře podařilo nalézt cestu přes hranice do Súdánu. Víra v Ježíše jí dodala odvahu, aby si v uprchlickém táboře vybudovala vlastní život. Jedna věc je vzít si křesťana z jiné denominace nebo z jiného kmene, avšak manželství s muslimem s sebou neslo celou řadu dalších problémů.

Podle práva šaría si mohou muslimští muži vzít za manželku křesťanku, ale muslimské ženy se za křesťana provdat nesmějí. Muslim smí od své manželky vyžadovat, aby přijala islám. Na takovou konverzi pohlíží okolí s nadšením. Opačná varianta, tedy že by manžel konvertoval ke křesťanství, je však nezákonná. V takovém případě by byli oba popraveni. Jako etiopská křesťanka si moje matka směla vzít za manžela jak muslima, tak i křesťana, ale pokud by konvertovala k islámu, už by si nikdy nesměla vzít křesťana, a to ani v případě, že by ovdověla.

Křesťanská víra byla pro matku velmi důležitá. Věděla, že pokud si vezme za manžela muslima, budou za muslimy automaticky považovány i její děti. Pokud si křesťanka vezme muslimského manžela, nesmí své děti vychovávat v křesťanské víře. A její děti nikdy nesmějí konvertovat.

Má matka se teprve učila, co život pod právem šaría obnáší. Zpočátku jí některé věci připadaly nejasné, ale postupně jim začala rozumět. Celý systém byl nastaven tak, aby kontroloval a ovládal každický aspekt jejího života. Do Súdánu sice přišla jako křesťanka, ale zdejší pravidla a předpisy měly zajistit, že zde její víra nezanechá žádnou stopu. Nejspíš si to ani neuvědomovala, ale vlastně neměla na výběr. Nakonec se životu v Súdánu prostě musela přizpůsobit. Časem začala ztrácet vlastní identitu, až z ní zbyla pouhá skořápka muslimské ženy. Navenek vypadala jako muslimka; na tom nemohla nic změnit, ani kdyby chtěla. I když se své křesťanské víry držela celou svou silou, nosila

muslimské oblečení, poslouchala muslimská nařízení, dodržovala muslimské modlitby i půsty, a dokonce vychovávala své děti v muslimské víře.

Sňatek s mým otcem byl jen dalším krokem, jak se životu v Súdánu přizpůsobit. Jakmile se soukolí islámu dalo do pohybu, nebylo možné je už zastavit. I když matka islám zásadně odmítala, nakonec k němu doklopýtala.

Nejvíce jí však vadilo, že by sňatkem s otcem nadobro přišla o možnost romantického vztahu. Muslimští súdánští muži se chovají ke svým manželkám jinak než ortodoxní křesťané v Etiopii. Etiopští manželé bývají ke svým ženám laskavější než súdánští muži. Matka také doufala, že k ní bude můj otec laskavý. V dobách, kdy jí nabízel dopravu do města, k ní až neuvěřitelně laskavý byl. Jeho spolehlivost a vynalézavost patřily mezi vlastnosti, které by se jí na případném manželovi líbily. Také na něm obdivovala, jak je laskavý k ostatním etiopským uprchlíkům.

Po delším rozmyšlení se rozhodla zariskovat a provdat se za něj. Avšak dobrý dojem, který na ni její novomanžel udělal, vzal bohužel brzy za své a její touha po ochraně se měla brzy rozpadnout na kusy.

Sňatek s vrahem

Etiopské svatby nejsou pro slabé povahy. Tyto monumentální oslavy mohou trvat celé dny a obvykle se jich účastní jeden až dva tisíce hostů. V uprchlickém táboře jsme sice neměli televize, divadelní představení ani rockové koncerty, ale měli jsme svatby. Velké, propracované a okázalé.

Moje matka si takovou velkou etiopskou svatbu bohužel neužila. Manželství mých rodičů bylo uzavřeno během jednoduchého obřadu, který byl tak malý, že na něj nebyla pozvána ani ona sama!

K uzavření manželství v západním Súdánu stačí, aby sňatek schválil náboženský duchovní a aby manželé podepsali oddací list. Matka se ani nemusela obřadu osobně zúčastnit, stačilo, aby se dostavil její zástupce. Jelikož byla sirotek, nebylo jednoduché takového zástupce najít, proto jí místní úřady jednoho přidělily. Také otec si zvolil svého mužského zástupce. Oba zastupující se sešli před islámským duchovním, kde podepsali vstup dvou lidí do manželství. Po obřadu matku jen informovali, že se právě provdala za otce.

Nic víc nebylo třeba. Tato naprosto neobřadná a jednoduchá formalita stačila, aby zpečetila její osud. Kvůli sňatku s muslimským mužem se měl její život už navždy řídit právem šaría. Brzy zjistila, že šaría je náboženský rámec, jehož příkazy ovládají veškeré aspekty společnosti. Říká se, že jde o božské právo zjevené Alláhem a někdy bývá nesprávně

srovnáváno s Desaterem přikázání, které dostal Mojžíš. Toto srovnání je chybné, protože na rozdíl od Desatera, které je velmi obecné (jako například „Nepokradeš.“ „Nebudeš lhát.“ „Nezabiješ.“ „Nebudeš dychtit.“), je právo šaría velmi konkrétní. V Súdánu se tímto právem neřídí pouze morální jednání, ale také trestní zákoník, který detailně upravuje rodinný, náboženský a společenský život, včetně předpisů ohledně hygieny, oblékání, zábavy a mnohého dalšího. Matka samozřejmě vůbec nemohla všechna tato pravidla znát. Pro člověka, který nevyrůstal v islámské víře, je téměř nemožné všechno vědět a všemu rozumět, ale neznalost není pro nedodržování šarii omluvou. Její porušení může mít smrtelné důsledky, a tak si vždycky dávala velký pozor, aby nic neporušila.

Bývalý soudanský prezident Umar Hasan al-Bašír jednou prohlásil, že právo šaría a soudanská ústava jsou neoddělitelné: „Chceme vám představit ústavu, která bude pro naše okolí vzorem. A náš vzor je jasný, je to ve všech ohledech islámská ústava...“¹

Krátce po svatbě se matka dozvěděla o temném tajemství, které můj otec skrýval. Ukázalo se, že to není jen obyčejný Súdánec, který se živí zajišťováním dopravy pro etiopské uprchlíky. A rozhodně to nebyl altruismus ani touha poskytovat tolik potřebnou službu méně šťastným, mezi nimiž byla i má matka, co ho přivedlo do tábora.

Nikdy jsem nezjistila, zda matka znala všechny detaily o otcově druhé rodině, ale věděla, že je na útěku a bojí se o svůj život. Pocházel z kmene Rizeigat z dárfúrské oblasti v západním Súdánu. Rizeigatové tvrdí, že počátek jejich arabského dědictví sahá do dob před prorokem Mohame-

1 Reuters. © 2024. „Súdanská ústava bude ‚stoprocentně islámská‘: Bašír. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/uk-sudan-constitution-idUKBRE8660IB20120707/> [cit. 7. 7. 2012].

dem. Jsou známí jako nelítostní válečníci. Tento kmen je čistě islámský a křesťanští misionáři k nim údajně doposud nepronikli.

Můj otec vyrůstal v přísně islámské rodině, která striktně dodržovala právo šaría a islámské tradice, takže když byla jeho dvanáctiletá sestra přistižena při hovoru s mužem, který nebyl jejím příbuzným, připadla povinnost chránit rodinnou čest právě na mého otce.

Proto svou sestru i muže, s nímž mluvila, zavraždil. Smyslem této takzvané „vraždy ze cti“ je ochrana rodiny před morální stigmatizací. Jde o výkon islámské spravedlnosti, který spočívá v popravě členů rodiny, kteří porušili právo šaría. Ačkoliv pojem „vražda ze cti“ se v žádném ze svatých islámských spisů nevyskytuje, právo šaría dává rodinným příslušníkům pravomoc zabít své děti a vnoučata, jestliže morálně selžou.

Ostatní příslušníky kmene, z něhož zavražděný muž pocházel, tato událost velmi rozlítla a chtěli jeho smrt pomstít. Aby si otec zachránil život, uprchl z Dárfúru. Doufal, že povede život v anonymitě, aby ho nikdo nikdy nemohl vystopovat a pomstít vraždy, které spáchal. Uprchlícký tábor Twawa se zdál být ideálním místem pro nový začátek a má matka měla být ideální ženou, která mu měla pomoci založit novou rodinu.

Časem se jeho vražedná zuřivost, která v něm dřímala, znovu probudila k životu. Démoni, kteří ho trýznili, se projevovali skrze násilí a fyzické týrání manželky a dětí.

Otec se stále dokola pokoušel přimět matku k přijetí islámu, ale ona ho pokaždé odmítla. Postupně ztrácel jak trpělivost, tak svou náklonnost k ní. Chtěl, aby mu veřejně vyjádřila svou úctu tím, že zapře Ježíše a přijme islám, a čím déle jej odmítala, tím více se jeho hněv stupňoval.

Matka dělala mnoho věcí, které se mu nelíbily. Nechtěl, aby pracovala, ale ona toužila po nezávislosti, kterou jí vlastní

výdělek přinášel, a tak i nadále pracovala na místním trhu. Přál si, aby si na veřejnosti zakrývala obličej, ale ona jeho přání nevyhověla. Požadoval, aby přestala navštěvovat etiopskou křesťanskou církev, ale tomu se rázně postavila a nadále každou neděli odcházela na bohoslužbu.

Odmalička jsem byla svědkem, jak se rodiče kvůli těmto věcem hádali. Jejich hádky ale nebyly jen pouhým vyjádřením nesouhlasu; byly to hlasité, výbušné a mnohdy fyzicky násilné epizody. Nevím, jestli za to mohl islám, kulturní zvyklosti nebo skutečnost, že můj otec byl třikrát starší než má matka, ale nikdy ji nevnímal jako svou manželku. Zacházel s ní jako s dítětem. Kdykoliv se nepodřídila jeho přáním, jednal s ní jako s neposlušným potomkem. Kdyby můj otec dobře znal historii, věděl by už od samého počátku, že moje matka islám nikdy nepřijme. Její předci přijmout islám po mnoho generací opakovaně odmítali. Ačkoliv džihádisté Etiopii mnohokrát napadli, nikdy se jim nepodařilo změnit srdce místních obyvatel. Je jedinou zemí v subsaharské Africe, která nikdy nepřijala islám, stejně jako se nikdy žádné velmoci nepodařilo ji kolonizovat.

Matčina neochota následovat Alláha a přijmout Korán vychází z doby zhruba před 2000 lety, kdy Etiopie poprvé přijala křesťanství. Většina křesťanů zná 8. kapitulu knihy Skutků, kde se apoštol Filip setkává s etiopským eunuchem, jenž přijme Krista a je pokřtěn. Málokdo si ale uvědomuje, že Etiopie je považována za první křesťanský národ na světě. Ježíšovi učedníci včetně Matouše, Bartoloměje a Filipa údajně cestovali do Etiopie, aby tam hlásali evangelium. Někteří dokonce věří, že archa úmluvy dodnes přebývá pod ochranou etiopských křesťanů ve starobylém hlavním městě království Aksum.

Nejstarší překlady evangelií byly africké a jeden z nejstarších překladů Písma na světě je psaný ve starobylém etiopském jazyce géez. Tyto překlady jsou historicky velmi významné,

a ačkoliv se je muslimové mnohokrát snažili zničit, nikdy se jim to nepodařilo.

Snaha otce obrátit matku na islám i to, že se mu to nikdy nepodařilo, proto nebylo ničím novým. Mohl ji bít, jak se mu zlíbilo, ale její oddanost Kristu zabít nedokázal. Nikdy se nesklonila a její vytrvalost ve víře mě ovlivnila na celý život.

Ještě než oslavila své dvaadvacáté narozeniny, porodila tři děti. Já jsem byla nejstarší, po mně následoval bratr Hassan a nakonec sestřička Bahíja. Otec se během těch šesti let manželství choval k matce stále hůř. Napadal ji všemi možnými způsoby – slovně, emočně i fyzicky – a jsem si jistá, že ji napadl i dalšími způsoby, do kterých jsem nebyla zasvěcena.

Jako nejstarší dítě jsem se často snažila o bratra a sestru pečovat a chránit je před otcovými záchvaty zuřivosti, když přišel domů opilý. V takových chvílích jsem spolu se sourozenci hledala útočiště u tety Medíny. Teta si zvolila jinou cestu než má matka. Zůstala neprovdaná a svou svobodu si vychutnávala. Občas se zdálo, že je matka starší než teta, protože už měla děti. Medína na rozdíl od své sestry necítila potřebu vdát se za muže, který by jí zajistil bezpečí, zvlášť když viděla, jaké „bezpečí“ poskytuje matce můj otec. A na rozdíl od mé matky byla stále duchem mladá. Milovala zábavu, ráda se smála a byla velmi společenská. Každý týden trávila mnoho hodin s různými kamarádkami a mužů na trhu se nebála.

Jelikož sama žádné děti neměla, byla pro mě a mé sourozence jako druhá matka. Kdykoliv se otec vrátil domů opilý a začal na matku křičet, odplížili jsme se podél rákosových stěn naší rakuby a utíkali za tetou Medínou. Tam jsme zůstali, dokud se vše neuklidnilo. Teta věděla, že prcháme před násilnickými hádkami rodičů, a vždy nás vřele přijala. Byla jsem šťastná, kdykoliv se nám podařilo zmizet. Někdy přišla bouře zcela bez varování a otec pak ve vzteku dělal hrozné věci.

Semínka lásky a nenávisti

Bylo by pochopitelné, že na dobu v táboře nebudu vzpomínat v dobrém, ale mám i řadu nečekaně milých vzpomínek. Byl to jediný domov, který jsem během prvních let svého života poznala. I když jsme byli chudí, soužití s ostatním Etiopany v táboře bylo pokojné.

Fungovali jsme jako jedna rodina. Společně jsme prožívali utrpení, smutek, strach, hněv, stud, radost i lásku. Výzvy jsme řešili instinktivně jako jeden kmen. Kdykoliv trpěl jeden, trpěli s ním i ostatní. Společně jsme oslavili bezpočet svateb a narození a truchlili nad mnoha zemřelými.

Ulice v táboře neměly názvy; celá oblast byla rozdělena několika prašnými cestami na bezejmenné sekce. Každou z těchto cest lemovala řada stanů a my jsme je neformálně nazývali podle jmen lidí, kteří zde žili. Celým táborem se proplétala síť uliček, ve kterých se rozvířil jemný prach, kdykoliv jimi proběhly děti.

Twawa byla výjimečná tím, že ji netvořily jen jednoduché stany zarovnané do nudných linií a čtvercových bloků. Někteří ze starších uprchlíků, kteří si ještě pamatovali, jak se stavěly typické etiopské venkovské chýše, porušili pravidla a vystavěli hliněné chýše s kulatým půdorysem a s rákosovými střechami. Zatímco jednoduché stany jasně dosvědčovaly, že jde o uprchlický tábor, opálené africké chýše dodávaly táboru charakter a individualitu, které symbolizovaly

naši tradici a kulturu, a naznačovaly, že neplánujeme zůstat uprchlíky napořád. Oficiálně jsme chýše stavět nesměli, avšak po mnoha letech života v táboře jsme pociťovali určitou míru vlastnictví a nezávislosti.

Před některými stany v táboře vznikaly malé neformální trhy, kterým stinné rakuby poskytovaly ochranu před ostrým sluncem. Tyto jednoduché stavby, které se daly snadno zhotovit tak, že se přes konstrukce rákosových stěn a střech natáhla plachta, zajišťovaly úlevu před horkem. Byly dokonalým místem k prodeji zboží, pohoštění rodiny a přátel, a když bylo třeba i k odpolední siestě, neboť se tu dalo uniknout před denním žářem.

U našeho velkého dvoupokojového stanu také stála rakuba. Sloužila jako kuchyně. Tady matka vařila a často jsme zde také spolu jedli. K tomuto účelu ji otec postavil. V táboře byl známý jako všeučený s talentem na stavbu budov, přestože k tomu měl jen málo prostředků.

Nedaleko od našeho stanu vybudoval také malý záchod, který se ale vůbec nepodobal tomu, co si pod tímto pojmem představíte na Západě. Vykopal do země hlubokou jámu a okolo ní navrhl hromady hlíny a jílu. Ty pak promíslil s klacíky a rákosím, aby byly pevnější. I stěny okolo záchodu byly hliněné. Nad samotný otvor instaloval prkna. Upevnil je s pomocí hlíny, klacíků a rákosí. Člověk, který vykonával potřebu, se tak na ně mohl postavit. Byla to šikovná vymoženost, dokud nepřišlo období dešťů, kdy přivaly vody narušily hliněné hromady, a celá konstrukce se zřítíla.

Jakmile jsme měli nějaké peníze navíc, postavil otec v blízkosti našeho stanu další stavby z rákosí, jílu, bambusu a zvířecího trusu. Bambus byl pevný a pružný a zvířecí trus zase pomáhal přeměnit sluncem vysušené bláto v neuvěřitelně pevný materiál podobný betonu.

Peníze navíc jsme měli málokdy, ale když přišlo období sklizně, opět nás naplnil radostný pocit naděje. Během sklizně

totiž přicházeli do tábora místní arabští muslimové, kteří poptávali výpomoc na svých polích. Přicházeli do Twawy pro nádeníky, což znamenalo možnost přivydělat si nějaké peníze.

Když se objevili, zavládla v táboře vlna nadšení. Vždy tu sehnali pro práci na svých farmách dostatek mužů. A čím více jich najali, tím větší vzrušení jsme cítili, protože jsme věděli, že po práci přijde také výplata.

Více peněz znamenalo v uprchlickém táboře více svobody, zábavy a bezpečí. Za peníze jste si koupili normálnější způsob života. Ne že by dělníci dostávali dobře zaplacenou nebo že by s nimi Arabové nějak dobře zacházeli. Etiopany vnímali jako otroky a tak s nimi také jednali. Ani výdělek nebyl kdovíjaký, ale i ta trocha peněz byla lepší než nic.

Toto všeobecně nadšení nám dětem vlilo do žil energii. Nedokázali jsme si pomoci a samým nadšením jsme po táboře místo klidné chůze poskakovali. V rámci areálu jsme se mohli svobodně pohybovat a o svět venku, který se řídil úplně jinými pravidly, jsme se zajímali pramálo. Za zdmi tábora se ženy musely zahalovat, dívky se nesměly pohybovat bez mužského doprovodu, během období půstů se nesmělo jíst a společné modlitby byly povinné pro všechny. Uprostřed našeho etiopského útočiště v Twawě jsme měli pocit, že si své životy řídíme sami. Teď už vím, že i Etiopané v táboře museli dodržovat celou řadu omezení, ale jako dítě jsem si připadala naprosto svobodná. Nevybavuji si příliš mnoho věcí, které bych chtěla dělat, a měla je zakázané.

Náš tábor sice nebyl nic moc, ale byl to můj domov.

Bez ohledu na to, jak moc si své dětství idealizuji, nemohu popřít nebezpečí, které v táboře číhalo za každým rohem. Úmrtnost malých dětí zde byla poměrně vysoká. Setkávali jsme se s mnoha bakteriemi a nemocemi. Přístup k lékařské péči byl vzácný a léků málo. Žili jsme hodně natěsno a v tristních hygienických podmínkách, a tak nakaž-

livé nemoci představovaly pro tábor neustálou hrozbu. Moje matka si neustále dělala starosti, abychom neonemocněli. V táboře neexistovala kanalizace a neměli jsme ani čistou tekoucí vodu, přesto se ze všech sil snažila, abychom byli vždy čistí.

Její nejsilnější zbraní proti nemocem byla modlitba. Jako pravá modlitební bojovnice se neustále modlila a zpívala křesťanské písně. Súdán nepovoloval v táboře výstavbu křesťanských kostelů, ale v rámci islámské kulturní kolonizace tu postavil pro etiopské křesťany mešitu. To ale matce nezabránilo v tom, aby navštěvovala křesťanské společenství, protože ve městě nedaleko tábora kostel byl. Chodila do něj moc ráda, a když to bylo jen trochu možné, chodily jsme tam rády s ní i my děti. Mé neústupné matce v tom otec zabránit nedokázal, i když se o to snažil, ale já a moji sourozenci jsme to měli přísně zakázané.

Kvůli tomu, že jsme do kostela chodili i my, se rodiče často hádali. Možná si otec myslel, že když nebude matka moci brát s sebou své děti, přestane chodit do kostela i ona. To se ale pletl. Mou matku nedokázalo zastavit nic. Každou neděli si oblékla své nejhezčí šaty se spoustou barev a vzorů. Vždy jí to moc slušelo. Dívala jsem se, jak si češe vlasy, a podvědomě jsem se přitom dotýkala těch svých. Na rozdíl od mnoha místních žen měla moje matka dlouhé, lesklé, splývavé vlasy a nikdy nevypadaly krásněji než v neděli ráno před odchodem do kostela.

Při pomýšlení, že s ní nebudu moci jít, mě bolelo srdce. A tak když se měla k odchodu, jsme ji pozorovali z rohu rakuby, drželi se za ruce a čekali, až se otec vrátí zpátky do stanu. Jakmile zmizel z dohledu, protáhli jsme se přes zadní rákosovou stěnu, na chvíli se zastavili, abychom se přesvědčili, zda nás nezaslechl, a jakmile se zdálo, že jsme v bezpečí, utíkali jsme, jak nejrychleji to šlo, na autobusovou zastávku.